

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԸՄՍԱԶԱՃՈՒՅՔԻ ԱՌԱՐԿԱ ՁԵ

Քաճախի. գիտ. դոկտոր Լ. Կ. ԵԶԵԿՅԱՆ

Վերջին ժամանակներս դարձյալ աշխուժացել են ոչ գիտական, քմահաճ ու կամայական հարձակումներն արդի գործող, ՀՀ պետական լեզվի ուղղագրության դեմ՝ առանց որևէ մասնագիտական, ուսումնամեթոդական, մանկավարժական փաստաթղթերի ու հիմնավորման, հենց այնպես՝ պահանջելով ուղղագրական համակարգի նոր փոփոխություններ։ Նախ, տեսնենք, թե ե՞րբ և ինչո՞ւ է փոխվում որևէ լեզվի ուղղագրությունը, ընդհանրապես ինչի՞ց է սկսվում ուղղագրական բարեփոխումների անհրաժեշտությունը։

Ուղղագրական փոփոխության անհրաժեշտությունն ամենից առաջ զգացվում է այն դեպքում, երբ գրության և արտասանության միջև նկատելի են դառնում որոշակի, էական տարբերություններ, երբ քերականական առանձին իրողություններում լեզվական կամ արտալեզվական գործոնների պատճառով գրությունն զգալիորեն հեռանում է արտասանությունից։ Վերջիվերջո, յուրաքանչյուր լեզվի գրությունն անմիջականորեն կախված է և սերտորեն պայմանավորված տվյալ լեզվի գրական արտասանությամբ և պատահական չէ, որ երկար ժամանակ, դեռևս XVIII դարում տիրապետող և առաջնորդող է եղել «Գրիբ այնպես, ինչպես խոսում ես...» սկզբունքը։

Մի խոսքով մեզանում՝ հայ իրականության մեջ, ուղղագրական փոփոխությունների պահանջը սկզբնավորվել է ոչ թե 1920-ական թթ., ինչպես կարծում են որոշ միամիտ պահպանողականներ, այլ դեռևս անցյալ դարի 80-ական թթ., երբ գրությունը որոշակիորեն հեռացել էր արտասանությունից և որի հետևանքով արդեն նկատելի էին դարձել ուղղագրական զգալի դժվարություններ, գոտ գործնական, մանկավարժական, ուսուցողական առումով։

Սանրամասների մեջ շմտնելով, նշենք, որ դեռևս դարիս 10-ական թթ. սկզբներին «Հանդես ամսօրյա», «Մշակ» և հատկապես «Արոր» լրագրերում լույս են տեսնում բազմաթիվ հոդվածներ, ուր խիստ և բացահայտ դժգոհություններ են հայտնվում գործող ուղղագրության մեջ արդեն իսկ եղած խառնաշփոթ վիճակի առիթով։ Հատկապես նշվում է բառամիջում օ-ո, ե-է ձայնավորների և վ բաղաձայնի գրության մասին։ Այս շրջանում բանը հասել էր այնպիսի ծայրահեղության, որ նույնիսկ դպրոցական տարբեր դասագրքերում միևնույն բառը կարող էր գրվել մի դեպքում վ-ով, մեկ այլ դեպքում՝ ւ-ով և կամ էլ՝ ու-ով։ Նույն իրավիճակն էր տիրում նաև վերևում նշված ձայնավորների գրության դեպքում։ Այնպես որ ուղղագրական վերափոխումների արցը արժարժվել է դեռևս դարասկզբին և ոչ թե 20-ական թթ. և այն բնավ էլ «կոմունիստական» կամ «բոլշևիկյան» չէ, ինչպես կարծում են որոշ մտավորականներ և այս եղանակով փորձում «թող փչել» մարդկանց աչքերին։ Ուրեմն, այս շրջանում արդեն ուղղագրական փոփոխությունների հարցը զրկվում էր, քանի որ կար տրամաբանական անհրաժեշտություն, և նկատելի էին զգալի, նույնիսկ էական հակասություններ գրության և արտասանության միջև։ Եվ ահա 1913 թ. Ս. Աբեղյանը ներկայացնում է ուղղագրական նոր համակարգի նախագիծը, որը և քաղաքական իրավիճակային տարբեր պատճառներով պաշտոնական լուծում չի ստանում մինչև 1922 թ.։

Հայտնի է, որ լեզուն ընդհանուր համակարգ է իր բոլոր մակարդակներում, իսկ գրությունը նրա բաղադրիչ տարրերից մեկը։ Ոչ մի անհատ չի կարող փոխել լեզվական ընդհանուր համակարգը, առանց պատմական անհրաժեշտության, առանց գիտական հիմնավորման, ուստի և ուղղագրական փոփոխությունները ոչ մեկի քմահաճույքը չեն եղել և չեն կարող լինել, որքան էլ

նա լինի նշանավոր, վաստակաշատ գիտնական: Այնպես որ ոմանց այսօրվա պնդումները ուղղագրական փոփոխությունների մասին մեզ համար զարմանալի են և՛ գիտական, և՛ գործնական, և մանավանդ ուսուցողական առումով: Զարմանալին դեռ քիչ է, նույնիսկ զայրացուցիչ է: Ինչո՞ւ նախ այն գիտական և գործնական ոչ մի հիմնավորում չունի: Գրությունը հետևում է արտասանությանը և փոխվում է միայն այն դեպքում, երբ փոխվում է արտասանությունը: Այսպես՝ ո՞ւմ է պետք բառավերջի չ հնչյունը ա և ո ձայնավորներից հետո, երբ այն չի արտասանվում (ծառայ, երեկոյ, պողոտայ, յետոյ և այլն), ո՞վ չի զգում, որ այն բացարձակապես ավելորդ է, ոչ մի իմաստ չի արտահայտում, ինչո՞ւ գրենք: Ոչ ոք չի կարող պնդել և համոզել, որ աշակերտի համար ավելի հարմար է գրել բառավերջի չ-ն, բայց շարտասանել: Կամ՝ եթե մենք երեխային պետք է ստիպենք, որ նա գրի յոդուած, յետոյ և արտասանի հոդված, հետո, ի՞նչ կստացվի. ինչո՞ւ է դա օգտակար, շահավետ, ի՞նչ է, դրանով աշակերտի գրագիտությունը կբարձրանա, ի՞նչ լրիվ հակառակը: Մենք չենք ուզում մասնագիտական մանրամասների մեջ մտնել, պարզապես անհասկանալի է և հետաքրքիր իմանալ, թե ի՞նչ են ուզում մեր հարգարժան ընդդիմախոսները: Ինչո՞ւ փոխենք գրությունը, երբ չենք փոխում արտասանությունը, չէ՞ որ դրանք հիմնականում միասնական են, մասնակի բացառություններով: Ի դեպ, այդ բացառությունների մասին ևս: Ո՞ր դեպքում են այսօր աշակերտները կամ ուսանողները շատ տառասխալներ թույլ տալիս, պարզ է. այն դեպքում, երբ համակարգում կան շեղումներ, կան դրուժյան և արտասանության տարբերություններ: Այսպես՝ այսօրվա մեր գրական լեզվում կան գրության և արտասանության որոշ շեղումներ. բ և ղ բաղաձայններից հետո բ, գ, դ, ձ, ջ ձայնեղ բաղաձայնները դրվում են իբրև այդպիսին, բայց արտասանվում են որպես շնչեղ խուլեր՝ փ, ք, լք, ց, չ: Հենց այստեղ էլ գրության ժամանակ աշակերտը սխալվում է, իսկ պատկերացնում եք, ինչ կլինի մեր վիճակը, եթե մենք այսօրվա արտասանությամբ անցնենք հին ուղղագրության: Ես չգիտեմ, թե այսօր մեր ժողովրդի ո՞ր տոկոսն է գրագետ, համեմայն դեպս այն մեծ տոկոս չի կազմում նույնիսկ այս պայմաններում, իսկ ի՞նչ կստացվի, եթե մենք փոխենք այս ուղղագրությունը. կլինի համատարած անգրագիտություն: Արդյոք այս մասին մտածե՞լ են մեր հարգարժան պարոնները:

Հին (կամ ինչպես իրենք են պնդում «դասական») ուղղագրության անցնելու կողմնակիցները բերում են որոշ «փաստարկներ», որոնք հաճախ ծիծաղելի են, եթե ոչ զավեշտական: Իբր թե այսօր ողջ սփյուռքահայությունը կանգնած է ոչնչացման, կործանման եզրին, և եթե ուղղագրությունը փոխենք, մեր ժողովրդի այս հատվածը լիովին կփրկվի այս աղետից: Երանի թե այդպես լինի: Կամ՝ իբր թե, եթե անցնենք հին ուղղագրության, ապա մեր ժողովրդի լայն զանգվածները հնարավորություն կունենան տիրապետելու հին հայերենին՝ գրաբարին և միջին հայերենին: Շատ միամիտ դատողություն. եթե մարդը չգիտի, թե ինչ են նշանակում գրաբարյան տիպ, գեղջ, քեռ բառերը կամ բառաձևերը, ինչպես էլ գրենք՝ միևնույն է՝ նա այդպես էլ դրանք չի իմանա, մինչև չտիրապետի գրաբար լեզվին:

Հաջորդ հարցը գրության միասնականության պահանջն է: Անշուշտ, մենք բոլորս էլ կողմնակից ենք միասնականության, բայց ինչպե՞ս: Ասենք թե մի պահ փոխեցինք ուղղագրությունը, իսկ արտասանությունը, քերականական, բառապաշարային բազմաթիվ իրողություններ, որոնք հենված են տարբեր համակարգերի վրա: Եվ վերջապես, հասնենք միասնականության, բայց ինչը ինչին միացնենք: Հալ ժողովրդի կենտրոնը Հայաստանի Հանրապետություն է՝ իր պետական լեզվով, որը արդի գրական հայերենն է՝ իր քերականական ողջ համակարգով և, բնականաբար, նաև իր ուղղագրությամբ: Եթե ուզում ենք միասնականություն, ուրեմն պետք է լեզվական այս համակարգը ընդունենք, այս գրությունն ու այս արտասանությունը: Եվ եթե լեզվի օրենքում նշված է, թե մեր պետական լեզուն հայերենն է, որը ինչ-ինչ անհատների մեղքով և ոչ միամտաբար այսպես է ձևակերպվել, անպայման այս հարցում ևս պետք է որոշակի ճշգրտում մտցվի, այն է՝ ՀՀ պետական լեզուն ոչ թե հայերենն է

ընդհանրապես (որն իր մեջ ենթադրում է նաև հայերենի բոլոր դրսևորումները, ընդհուպ մինչև բարբառներ), այլ գրական արևելահայերենը, քանի որ հայ ժողովրդի կենտրոնը, Հայաստան աշխարհի կենտրոնը Հայաստանի Հանրապետությունն է՝ իր ողջ պետական կառուցվածքով, իր արևելահայ գրական լեզվով, որը և ունի իր համապատասխան ուղղագրությունը՝ արդի արևելահայ ուղղագրությունը:

Մեր հարգելի ընդդիմախոսները նույնիսկ դժգոհում են, որ լեզվաբանները զբաղվում են ուղղագրության հարցերով, նույնիսկ զարմանում, որ այս մասին նրանք հոգևածներ են տպագրում և գտնում են, որ ուղղագրությունը լեզվաբանների մենաշնորհը չէ: Անշուշտ, ոչ մի լեզվաբանի մտքով էլ չի անցնում, որ ուղղագրությունը կարող է որևէ մեկի մենաշնորհը լինել, բայց ու ուղղագրական ցանկացած փոփոխություններ պետք է գիտականորեն, ուսույողական-մանկավարժական առումներով հիմնավորված լինեն, կաթոնում ենք, ոչ ոք չի առարկում: Իսկ դա, որքան էլ մեր հարգելի պարոն ընդդիմախոսները չկամենան, կարծում ենք, որ առաջին հերթին լեզվաբանների գործն է, նրանց «փեշակը»։ Լեզվաբանները կարող են շատ թե քիչ հիմնավորել, գիտականորեն համոզել կամ մերժել ուղղագրական որևէ քմահաճ «բարեփոխումներ»՝ իհարկև հենվելով գրության գործնական կիրառությունների վրա:

Անվիճելի է, որ ուղղագրության հարցը ընդհանուր, համաժողովրդական հարց է, որը բոլորին է հետաքրքրում և մտահոգում, բայց առաջին հերթին, պարզ է, հայ մտավորականներին՝ անկախ մասնագիտությունից, գիտնականներին, գրողներին, արվեստագետներին, բայց առաջին հերթին՝ նրանց, ովքեր զբաղվում են դպրոցական, հուճական ոլորտներում, ընդհանրապես կրթության ոլորտում, քանի որ նրանք են ամեն օր առնչվում և նրանք գիտեն, թե ինչպիսի դժվարություններ կան ուղղագրությունը ուսուցանելու գործում, մանավանդ եթե այն զգալիորեն հեռանում է արտասանությունից: Առանց այս էլ շատ դժվար է այսօր երեխաներին ուղղագրություն սովորեցնել: Փաստեն: Խնդրենք, աշակերտը տասը տարի սովորում է դպրոցում, դալիս է բուհ, բայց անվիճելի է, որ նրանցից շատերը բացարձակապես գրագետ չեն և ստիպված ուղղագրական կանոնները սովորեցնում են բուհերում: Իսկ հիմա պատկերացրեք, եթե մենք անցնենք հին ուղղագրությանը, կտիրի համատարած, բացարձակ անգրագիտություն: Արդյոք չե՞ն մտածում մեր հարգելի ընդդիմախոսները, թե այսօր քանի՞ ուսուցիչ կունենանք մեր դպրոցներում: Ովքեր կկարողանան դասավանդել և ուսուցանել ալդ «դասական» կամ ավանդական ուղղագրությունը, ընդհանրապես քանի՞ անհատ կգտնվի ողջ Հայաստանում, որ կարողանա ճիշտ, անթերի գրել մեր իսկ ընդդիմախոսների կողմից հորջորջված «մեսրոպյան» ուղղագրությամբ: Նույնիսկ հին ուղղագրության մոլի կողմնակիցների գրություններում ուղղագրական բազմաթիվ տառասխալներ են հանդիպում, իսկ ի՞նչ ասենք ուրիշներին:

Մեր հարգելի բարեկամները, որոնք համառորեն առաջարկում են փոխել այսօրվա ուղղագրությունը, եղե՛ք են արդյոք դպրոցներում, բուհերում. դրույե՛ք են աշակերտության, ուսանողների հետ, լսե՛ք են նրանց կարծիքները: Մի՞թե կարելի է այդքան անտեղյակ լինել ժողովրդի, հասարակության լայն խավերի պատկերացումներից, նրանց վերաբերմունքից:

Իսկ որտեղի՞ց են գալիս ուղղագրության փոփոխության այս միտումները, ի՞նչ նպատակներ են հետապնդում դրանք:

Նախ՝ այս «գաղափարախոսությունը» ծնվեց 90-ական թթ. սկզբների ադգալին դարձմանը, ազդալին մերելքի տարիներին, երբ բազմաթիվ առողջ, ճիշտ, գնահատելի գաղափարների հետ առաջ եկան նաև որոշ մերժելի երևվույթներ, երբ ամեն մի հին «կոմունիստական» էր, ուրեմն նաև մերժելի: Սա այն շրջանն էր, երբ որոշ ծայրահեղականներ, տոգորված «հեղափոխական» գաղափարներով, ցեխ էին շպրտում ոչ միայն Ն. Գոգոլի և Ա. Չեխովի արձաններին, այլև ի. Արբուջյանի և Բ. Չարենցի: Ինչպիսի կեղծ հայրենասիրություն, ցուցամոլություն, որն ինչ-որ տեղ նույնիսկ վտանգավոր, ծայրահեղ փետեանքներ ունեցավ: Նույն մերժողական վերաբերմունքը ստեղծվեց նաև

գործող ուղղագրության նկատմամբ, որպես հնի, արդեն իսկ իր դարն սալրած «բոլշևիկյան» ուղղագրության:

Այնուհետև, մեր որոշ սփյուռքահայ մտավորականներ, որոնցից ոմանք այսօր մեզանում զանազան պաշտոններ են զբաղեցնում կամ հավակնում են ապագայում որոշ «աթոռների» և չեն տիրապետում արևելահայ կամ ինչպես իրենք են հաճախ ձևակերպում՝ «աբեղյանական», «բոլշևիկյան» ուղղագրությանը, հայտնի պատճառներով և նպատակներով ամեն ինչ անում են, գուցե և միջոցներ չեն խնայում փոխելու մեր պետական լեզվի ուղղագրությունը և առաջարկում են մի ուղղագրություն, որը ողջ սփյուռքում որոշակի միասնական համակարգ չունի, քանի որ շեղումներն զգալի են, և սփյուռքում լույս տեսնող ոչ մի թերթ այսօր նույն ուղղագրությամբ չի գրում, և նույնիսկ կարելի է ասել, որ այսօր սփյուռքի ամեն մի լրագիր կամ ամսագիր ոման իր ուղղագրությունը, որն իր որոշ համակարգով զգալիորեն տարբերվում է հին կամ ավանդական ուղղագրությունից:

Մենք ուզում ենք մի հարց կս ճշտել մեր հարգելի ընդդիմախոսների հետ՝ թե աշխարհի տարբեր հատվածներում ապրող հայերի ո՞ր տոկոսը, ո՞ր ուղղագրությամբ է գրում: Իրենք միայն մի փաստ, որ մատնանշեց մեր Ֆրանսուհայ մտավորականներից մեկը՝ Ֆրանսիայում բնակվող հայության միայն 20—25 տոկոսն է խոսում (կամ գուցե գրում) հայերեն: Այս դեպքում արդեն այն մնացած 75 տոկոս հայության համար ի՞նչ նշանակություն ունի, թե ու ո՞ր ուղղագրությամբ է գրում. և կամ մի՞թե մոռանում ենք այս վերջին տարիներին Հայաստանից գնացած մոտ մեկ միլիոնի հասնող մեր հայրենակիցներին, որոնք անկասկած տեղեկում չեն փոխելու իրենց իմացած ուղղագրությունը և ցանկության դեպքում էլ չեն կարող փոխել: Այս «նորարարներից» մի քանիսն էլ, կարծում ենք, որ զուտ յուրօրինակության մոլորից են այլ անում, պարզապես ուզում են օրիգինալ երևալ, տարբերվել մյուսներից, շրջապատի ուշադրությունը բեռել իրենց վրա, ստեղծել հակադրվելու շարժառիթներ և ուրիշ ոչինչ:

Նկատելի է նաև, որ տարբեր բնագավառների ու մասնագիտության համարյա բոլոր գիտնականները, գրողներ ու արվեստագետներ, ովքեր որևէ առիթ են ունեցել անդրադառնալու այս հարցերին, անվերապահորեն նույն բանն են պնդում, նույնը հիմնավորում՝ այսօր ավանդական ուղղագրության սինցնելը անհեթեթություն է, անիմաստ, ուղղակի ավելորդ մարգանձներ՝ բացի մի քանի մտավորականներից, և թող ներվի ասել՝ որոշ ջերմոքային գիտնականներից, ովքեր կապ չունեն դպրոցի, բուհի, ընդհանրապես մանկավարժական գործունեության հետ և չեն պատկերացնում լեզվի ողջ համակարգը, այլ թվում նսւն՝ ուղղագրության ուսուցման ողջ գործընթացը՝ իր մանրամասներով, իր դժվարություններով ու բարդություններով: Լեզվի հարցում առանձին մտավորականների կամայականությունները հասցրին այն բանին, որ նույնիսկ ՀՀ Սահմանագրության մեջ որպես պետական լեզու է ներկայացվում հայերենն ընդհանրապես:

Այս ձևակերպումից բխում է, որ պետական լեզվի դործառույթ կարող է ունենալ հայերենն իր բոլոր արտահայտություններով (գոաբար, միջին հայերեն, արևելահայերեն, արևմտահայերեն և այլն), մինչդեռ պարո է, որ ՀՀ պետական լեզուն արդի գրական արևելահայերենն է, որով գրված են Սահմանագրությունը, բոլոր օրենքներն ու օրենսգրքերը, պաշտոնական, դիվանագիտական բոլոր փաստաթղթերը: Այս հարցում էս անտր է լինել որոշակի հստակություն և միասնականություն, քանի որ որոշ մտավորականներ, նույնիսկ ամբիոնից հայտարարում են, որ այսօր մեր պետական լեզուն կարող է լինել ոչ միայն արևելահայերենը, այլև արևմտահայ գրական լեզուն, նույնիսկ՝ գրաբարը, մի բան, որ պարզապես զավեշտական է:

Այս առումով անհրաժեշտ է վերանայել լեզվի մասին օրենքի այն ձևակերպումը, որտեղ նշվում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը նպաստում է հայերենի ուղղագրության միասնականացմանը: Նշված սահմանումը ևս որոշակի սողանք է թողնում թուր մեկնաբանությունների համար, հարցին տալիս քաղաքական որոշակի ուղղվածություն:

Թող չստացվի այն տպավորությունը, թե մեզանից որևէ մեկը դեմ է գրաբարի կամ սրևմտահայերենի ուսուցմանը. մեր բուհերում վաղուց ի վեր դասավանդվում է արևմտահայերենը, պետք է ավելացնել ժամապանակը, ամեն կերպ նպաստել, որ յուրաքանչյուր հայ լավ տիրապետի արևմտահայերենին, իմանա նրա ուղղագրությունը, նույնը հավասարապես վերաբերում է նաև մեր հարգելի արևմտահայ հայրենակիցներին: Իսկ ինչ վերաբերում է լեզուները միասնականացմանը, կարծում ենք, որ դա բացարձակ ֆիկցիա է, որովհետև որքան էլ դրանք միևնույն լեզվի տոանձին տարբերակներ են, այնուամենայնիվ նրանցից յուրաքանչյուրն ունի իր համակարգը, իր ձևաբանական, շարահյուսական, իր արտասանական և բնականաբար՝ նաև իր ուղղագրական համակարգը, նրանցից յուրաքանչյուրին յուրահատուկ լեզվական օրինաչափություններով:

Իայց ի՞նչն է խանգարում, որ այս երկու համակարգերը, որպես մեր լեզվի դրսևորման հարստություններ զարգանան կոոք-կոդքի, այդ լեզուներում ստեղծվել են գեղարվեստական լավագույն նմուշներ, արվեստի, մշակութի լավագույն գործեր: Ի՞նչ վատ է, որ ունենք Վարուժան, Մեծարենց, Սիամանթո, մյուս կողմից՝ Վ. Տերյան, Հ. Թումանյան, Ե. Չարենց՝ իրենց գեղեցիկ ու պատկերավոր լեզվով, բանաստեղծական բարձր արվեստով: Իսկ հետագայում, երբ արդեն միասնական պետական լեզվի անհրաժեշտություն ստեղծվի, այս դեպքում, խնդրեմ՝ արևելահայ գրական լեզուն՝ իր բոլոր դրսևորումներով, այդ թվում նաև՝ իր արտասանական-ուղղագրական համակարգով կ'արող է լավագույնս ծառայել որպես միասնական, պետական լեզու: Այնպես որ ուղղագրական կարգի և ոչ մի փոփոխություն մեզ անհրաժեշտ չէ, և կարծում ենք, որ պետք չէ դիմել ծայրահեղությունների, մասնավորապես, որ հենց իրենք՝ սփյուռքի մտավորականներից շատերը, բազմիցս նշել են, որ արևմտահայ և արևելահայ ուղղագրությունները առանձնապես շատ մեծ տարբերություններ չեն դրսևորում և հիմնականում դժվարմատչելին «հնչյունային տառադրություն» պատճառով է: Սփյուռքում արևելահայ բարեփոխված ուղղագրությունն ընդունում են ոչ թե հենց այնպես, քմահաճորեն, այլև գիտակցությամբ, մտածված ու տրամաբանորեն, ուստի և «այս նոր ուղղագրության մասին արտասահմանի մեջ ցարդ արտահայտված են միմիայն անոնք, որոնք անոթակություն ունին այդ ուղղագրության մասին, իսկ լուռ մնացած են բոլոր անոնք, որ համաձայն եղած են անոր: Այս վերջիններուն թիվը կարծվածին չափ փոքր չէ, բայց իրենց պահած լռությունը պատճառ հանդիսացած է, որ աննկատ մնան» (Ռ. Ծեպեճյան, Մտերիմ զրույց ուղղագրության հարցի շուրջ, Հայկապ, 1970):

Ուղղագրության հետ առնչվող մի հանգամանք ևս. վերջին ժամանակներս որոշ պաշտոնյա. բայց ոչ «արհեստավարժ» այրեր փորձում են մասնակի «շտկումներ» կատարել ուղղագրական համակարգում. առաջարկում են ալբուրենում ավելացնել և տառը, փոխել և. ու տառերի գրության ձևը՝ ա-ը (վրուն) տուանձնացնելով և և. ու ձայնավորներից: Մանրամասն չանդրադառնալով խնդրո առարկա հարցին, նշենք, որ դեռևս միջին դարերում և-ը իբրև առանձին տառ գործածական է եղել (Ե-ի և ա-ի միացումով) և նպաստել հայերենի գրության և արտասանության միասնական սկզբունքներին, ուստի և ինչպես նկատել է պրոֆ. Ա. Մարգարյանը «նման պահանջը չի բխում ժամանակակից հայոց լեզվի ոգուց, հակասում է նրա ուղղախոսական և ուղղագրական օրինաչափություններին... և-ը պատմականորեն առաջ եկած ինքնուրույն շազիր է, որով երկու, երբեմն նաև երեք հնչյուններ են արտահայտվում՝ դրսևորելով դրանց համապատասխան արտասանական-ուղղախոսական և ուղղագրական օրենքներ ու կանոններ»:

Նույնը վերաբերում է նաև ու-ի անջատ գրությանը:

Նշված տառերի բաղադրիչների տարանջատումը ծայրահեղությունների է հասցնում հատկապես մեր այսօրվա խառնաշփոթ, կամալական տողադարձումների ժամանակ, երբ մամուլի էջերում տողադարձումների ժամանակ ա-

բաղադրիչը առանձնացվում է բառից իբրև առանձին միավոր և տեղափոխվում է հաջորդ տող (ինչպես՝ ակներե-ւ, ակնառո-ւ, լուսատո-ւ և այլն):

Ինչևէ, տեղին էին Մ. Աբեղյանի այն կանխատեսումները, որոնք նաև խիստ այժմեական են. ներկա ուղղագրությունը աղմուկ և դժգոհություն կառաջացնի հատկապես «փախստական էքսմիդիստրների, ազգային ջոջերի, կղերական վեղարավորների, տիրացու վարժապետների և այլ խախտամիտների շրջանում»:

Հին ուղղագրությանն անցնելու այս մոլուցքը այսօր հանգիստ չի թողնում՝ նաև մեր սփյուռքահայ որոշ գործիչներին, այդ թվում նաև հոգևորական բարձրաստիճան այրերին: Այս առիթով պատեհ չէ և անտեղի միջամտության մի փորձ ենք համարում Մեծի Տանն Կիլիկիո Արամ Ա-ի պատասխան նամակը ուղղված՝ Հայագիտության ինքնաստեղծ «Կաճառի» նախագահին, ուր բաժանելով նշված որոշ «կաճառականների» մտահոգությունն ու ընդվզումը, միևնույն ժամանակ կրկնում է բազմիցս շարչրկված «տեսությունը», որ իր «Մեսրոպյան ուղղագրության վերականգնումը հրամայական անհրաժեշտություն է թե՛ մեր ժողովրդի միասնականությունը ամրապնդելու և թե՛ մեսրոպյան լեզուն ավելի բյուրեղացնելու իմաստով: Կհավատանք, որ նաև այս է ողջ սփյուռքի մոտեցումը այս խիստ հրամայական հարցին»:

Նկատելի է, որ հարգարժան Կաթողիկոսի վերջին պնդումը այնքան էլ իրական չէ, և միայն ու միայն փաստերի որոշ անտեղյակության հետևանք է: